

Schwarz, N., & Song H. (2008). Fluency and the detection of misleading questions: Low processing fluency attenuates the Moses illusion. *Social Cognition*, 26, 6, pp. 791-799.

Čtete pozorněji díky fontu

Díky změně fontu sice chytřejší nebudete, ale typ písma vás může přimět pozorněji zpracovávat informace, které čtete, a nenechat se zmást chybnými informacemi.

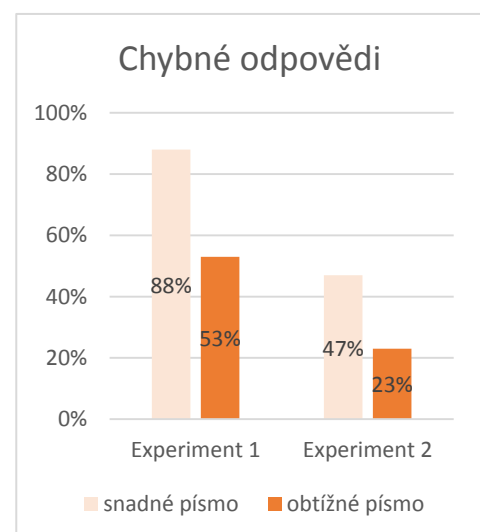
Kolik zvířat každého druhu vzal s sebou Mojžíš na archu? Většina lidí odpoví, že samozřejmě dvě. Přestože ta samá většina lidí ví, že archu nestavěl Mojžíš, ale Noe (Erickson, & Mattson, 1981). Tato řada experimentů 80. let dal impuls pro testování, při jakých podmínkách je lidská mysl méně náchylná k rozpoznání drobných chyb textu a zkreslených informací. Pokud správnou odpověď známe, jak je možné, že se necháme tak snadno nachytat?

Dosavadní výzkum podporuje vysvětlení, že detekce zkreslení informace probíhá ve dvou fázích. Nejprve se označí potenciální neshoda a poté se zahájí pečlivé přezkoumání potencionálně chybného sdělení (Park & Reder, 2003). V Mojžíšově iluzi dále působí vysoká míra překryvů společných znaků obou postav, Mojžíš i Noe byli starozákonnými biblickými postavami. Další výzkumy ukazují, že nízká míra těchto informačních překryvů iluzi spolehlivě utlumí (Erickson & Mattson, 1981; van Oostendorp & de Mul, 1990). Pokud bychom Mojžíše nahradili například Bobem Dylanem nebo Karlem IV., chybu bychom zaregistrovali mnohem dříve a spolehlivěji. Právě tato zjištění přispívají k poznatkům, že naše poznávací procesy fungují na efektu známosti spíše než pečlivosti porovnání přijímané informace s realitou. Je jednodušší zpracovat již známé informace než informace nové (Schwarz, 2004).

Výzkumný tým H. Song a N. Schwarz (2008) se na heuristiku známosti zaměřují a provádí experimenty s ostatními faktory pocitu známosti, které by mohly ovlivnit detekci chyb v textu. Jak je tady možné zvýšit známost předkládané informace? Jedním z faktorů je písmo, nebo přesněji font textu: oba vědci předpokládají, že fonty, které se obtížně čtou, vedou k lepšímu systematickému zpracování informace. Pokud se musíme více soustředit formu toho, co čteme, měli bychom vypnout autopilota nekritického přejímání informací a více se zaměřit i na obsah sdělení. Tím by měl čtenář text lépe vnímat a být odolnější vůči přijetí zkreslených informací. Vzhledem k Mojžíšově iluzi by čtenář neměl spoléhat na to první, co ho napadne, ale být pozornější při čtení i zpracování informace. Množství chybných odpovědí by se měl tedy snížit s fontem, který je obtížnější přečíst.

Song a Schwarz sestavili dva experimenty na testování své hypotézy. V prvním z nich vytvořili dvě skupiny – jednu na testování obtížně čitelného písma, druhou pak na lehe čitelné písmo. Mezi otázkami se objevila i Mojžíšova iluzorní otázka. Když byla otázka položena ve snadno čitelném písmu, pouze 88% čtenářů (15 ze 17) nezaznamenalo chybu, zatímco v případě obtížně čitelného písma se nechalo nachytat celých 53% (8 z 15) z nich. Téměř polovina účastníků experimentu chybu v případě obtížně čitelného písma odhalila.

Ve druhém experimentu oba vědci nechali osudovou otázka opět starozákonním postavám, pouze se záměnou Mojžíšovu archy za Joshuovu velrybu. Výsledky druhého experimentu potvrdily předchozí zjištění: místo Jonáše přisoudilo velrybu Joshuovi 47% čtenářů (14 z 30) snadně čitelného písma, ale pouze 23% čtenářů (7 z 30) obtížného písma tyto postavy

Graf 1: výsledky chybných odpovědí na klamné otázky v závislosti na obtížnosti čitelnosti písma.

zaměnilo. Z necelé poloviny klesl počet chybných odpovědí téměř na jednu pětinu.

Jak výzkumný tým Song a Schwarz předpokládal, vysoká obtížnost zpracování textu v otázce formy umožnila odhalit klamný obsah sdělení. V obou případech se účastníci studie méně spoléhali na spontánní asociace u obtížně čitelného textu, což vedlo k lepšímu výkonu a vyššímu počtu správných odpovědí. Pozornější čtenář si však všimne malého vzorku, který vědci zohledňují i ve své publikované práci a dávají šanci i možnosti, že tento jen mohl vzniknout náhodou, a je třeba se k této problematice zkoumat ji blíže.

Co z této studie vyplývá pro každodenní život? Druh písma může podpořit nebo naopak utlumit pozornost při zpracování čtených informací. Automatické čtení snadno čitelného písma zvyšuje pocit známosti, a tak přispívá k větší nepozornosti a náchylnosti přehlédnutí chybných informací. S tímto prvkem mohou pracovat marketingové agentury, ale také ti, kteří mají na starost komunikaci důležitých informací veřejnosti.

Literatura:

Erickson, T. A., & Mattson, M. E. (1981). From words to meaning: A semantic illusion. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 20, pp. 540-552

Park, H., & Reder, L. M. (2003). Moses illusion. In R. R. Pohl (Kd.), *Cognitive illusions* (pp. 275-292). New York: Psychology Press.

Schwarz, N. (2004). Meta-cognitive experiences in consumer judgment and decision making. *Journal of Consumer Psychology*. 14, 332-348.

Schwarz, N., & Song H. (2008). Fluency and the detection of misleading questions: Low processing fluency attenuates the Moses illusion. *Social Cognition*, 26, 6, pp. 791-799.

van Oostendorp, H., & de Mul, S. (1990). Moses beats Adam: A semantic relatedness effect on a semantic illusion. *Acta Psychologica*, 74, 35-46.

Pěkná oprava. Pěkná natolik, že vám za ní nakonec dám celých 10b.

SJ